

Nr 236.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. m.; given Stockholms slott den 26 april 1935.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 april 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter:

I årets statsverksproposition framhöll jag, vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor, att provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst borde utgå även under nästkommande budgetår. Då emellertid frågan, inom vilka orter dylikt tillägg borde åtnjutas under nämnda budgetår, var beroende av resultatet av då pågående dyrortsgrupperingsarbete, var jag icke beredd att underställa frågan Kungl. Maj:t slutliga prövning utan förutsatte, att förslag i ämnet senare skulle genom särskild proposition föreläggas riksdagen.

I enlighet med grunderna för den nya riksstatsuppställningen inräknades emellertid i statsverkspropositionens budgetförslag medel för provi-

soriskt dyrortstillägg i förekommande fall i de avlöningsanslag, vilka av vederbörande departementschefer äskades under de olika huvudtitlarna. Under fjärde huvudtiteln gjorde dock chefen för försvarsdepartementet hemställan om beräkning av ett särskilt anslag för ändamålet å 285,000 kronor. Medelsbehovet beräknades med utgångspunkt från nu gällande bestämmelser i ämnet.

Ärendet föreligger nu, efter verkställd utredning, i sådant läge, att det samma kan framläggas till Kungl. Maj:ts prövning. I samband härmed torde få till behandling upptagas frågan om förstärkning av hyresbidragen till vissa beställningshavare av manskapsgrad vid försvarsväsendet.

Enligt den för befattningshavare vid nyreglerade verk i allmänhet gällande löneplanen utgår inom samma löneklass lönen med olika belopp allt efter tjänstgöringsortens placering i högre eller lägre ortsgrupp. Ortsgrupperna äro till antalet sju, betecknade A—G.

Fördelning av orterna å nämnda ortsgrupper (*lönegruppering*) utfördes — i samband med allmän skattegruppering — första gången år 1919. När skattegrupperingen enligt gällande förordning skulle förnyas efter fem års förlopp, beslöt Kungl. Maj:t, att jämväl lönegrupperingen skulle underkastas revision. Båda grupperingarna kommo således till förnyat utförande under år 1924. De nya grupperingarna trädde i kraft under år 1925. En ny undersökning av levnadskostnaderna i riket, avsedd att läggas till grund för en reviderad ortsgruppering, verkställdes sedermera under åren 1929 och 1930. På grundval av sistnämnda undersökning fastställde Kungl. Maj:t den 16 april 1931 (Sv. förf.-saml. nr 59) gällande lönegruppering.

Nu har den i statsverkspropositionen antydda förnyade undersökningen av levnadskostnaderna i riket blivit slutförd. Med skrivelse den 15 februari 1935 har socialstyrelsen överlämnat ett på undersökningen grundat förslag till orternas fördelning vid ny lönegruppering. Detta förslag har ännu icke blivit underställt Kungl. Maj:ts prövning.

För samtliga de sålunda hittills verkställda lönegrupperingarna har socialstyrelsen utfört utredningsarbetet. I sina huvuddrag har detta arbete bedrivits på följande sätt.

På grundval av inom socialstyrelsen utförda hushållskostnadsundersökningar har fastställts en hushållsbudget, något olika för olika landsdelar, innehållande uppgifter om förbrukade årskvantiteter av de viktigaste förnödenheterna inom ett s. k. normalhushåll. Med ledning av införskaffade eller eljest tillgängliga uppgifter angående dels medelpris å livsförnödenheter, dels hyreskostnader och skatter har styrelsen vidare beräknat en årskostnadssumma för ett dylikt normalhushåll å varje av dyrortsundersökningen berörd ort. Härefter har uträknats ett med hänsyn till folkmängden vägt medeltal av dessa summor. Det sålunda framräknade riksmedeltalet har betecknats med indexsiffran 1,000, och med utgångs-

punkt härifrån hava slutsummorna för de olika orterna omräknats till »ortsindextal». Sistnämnda tal utvisa alltså levnadskostnaderna å vederbörande orter i förhållande till medelkostnaden för hela riket.

Avgörande faktor för en ort's placering vid lönegrupperingarna har således icke varit ortens dyrhet i och för sig utan dyrheten å orten i *förhållande till levnadskostnaderna å andra orter*. Härav följer, vilket redan i detta sammanhang torde böra påpekas, att indextalet för en ort kan växla från den ena grupperingen till den andra, även om levnadskostnaderna inom denna ort i stort sett icke ändrats.

De hittills företagna dyrortsgrupperingarna hava kännetecknats av en successiv utökning av »spännvidden» mellan dyra och billiga orter, vilket framför allt tagit sig uttryck i en allt kraftigare höjning av de dyraste orternas indextal. För att såsom exempel taga en av de mest framträdande dyrorterna, Stockholm, var indexläget för denna stad

vid levnadskostnadsundersökningen	1919—1920	1,249
»	»	1923—1924 1,324
»	»	1929—1930 1,349.

Vid den senaste levnadskostnadsundersökningen har Stockholm i socialstyrelsens förslag åsatts indextalet 1,426.

Sedan 1919 har Stockholm således stigit icke mindre än 177 enheter å indexskalan. Härav falla 100 enheter på den första tioårsperioden, medan återstoden hänför sig till senaste tid. Vad som till en början i hög grad bidragit till att pressa upp indextalet för Stockholm har varit den kraftiga stegring, som bostadshyrorna under nämnda tioårsperiod undergingo. Den senaste ökningen torde emellertid icke vara föranledd av en faktisk höjning av levnadskostnaderna i Stockholm. Av en undersökning, som jag på grundval av socialstyrelsens material låtit verkställa, framgår i stället, att levnadskostnaderna i Stockholm sedan 1928 sjunkit. Orsaken till indextalets kraftiga stegring torde vid sådant förhållande vara att söka däruti, att levnadskostnaderna i Stockholm sjunkit mindre kraftigt än å andra orter.

Det må slutligen i detta sammanhang framhållas, att jämväl å åtskilliga andra orter, vilkas indextal i socialstyrelsens senaste förslag till orternas fördelning vid ny lönegruppering höjts i förhållande till nuvarande läge, levnadskostnaderna enligt det material, som legat till grund för socialstyrelsens beräkningar, i själva verket sjunkit sedan senaste lönegruppering.

Efter det ortsindextalen uträknats, fördelas vederbörande orter mellan de föreskrivna sju ortsgrupperna. Fördelningen fastställles av Kungl. Maj:t. Med nuvarande lönegruppering, vilken såsom nyss nämnts fastställdes år 1931, hänföras liksom vid den föregående år 1925 fastställda lönegrupperingen

till grupp A orter med indextal ej överstigande	930				
» » B » » »	överstigande	930	men ej	990	
» » C » » »	»	990	» »	1,050	
» » D » » »	»	1,050	» »	1,110	
» » E » » »	»	1,110	» »	1,170	
» » F » » »	»	1,170	» »	1,230	
» » G » » »	»	1,230.			

Jämväl i socialstyrelsens senaste förslag till orternas fördelning vid ny lönegruppering hava i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut gränserna mellan de olika ortsgrupperna förlagts till samma indextal, som nyss angivits.

Var och en av ortsgrupperna B—F omfattar alltså 60 enheter av skalan. Orterna inom grupp A ha däremot vid alla de hittills utförda grupperingarna varit spridda över ett större antal enheter men ha vid vart och ett av dessa tillfällen belagt en ungefär lika stor spännvidd (från 930 ned till omkring 800). Med den kraftiga höjning av de dyraste orternas indextal, som konstaterats vid de senaste dyrortsgrupperingarna, har även den högsta dyrortsgruppen, G-gruppen, kommit att omfatta en förhållandevis större del av indexskalan än mellangrupperna. Därest vid avgränsningen tillämpats samma princip som beträffande ortsgrupperna B—F, hade den översta gränsen för G-gruppen bort ligga 60 enheter högre än 1,230 eller vid 1,290. År 1929 låg emellertid Stockholm, som då på ett undantag när var dyraste ort, 119 enheter över gruppgränsen, och vid den senaste levnadskostnadsundersökningen har, på sätt redan påvisats, indextalet för Stockholm ytterligare höjts så att detsamma ligger icke mindre än 196 enheter över nyssnämnda gräns.

Förslag angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst framlades första gången i propositionen nr 125 till 1931 års riksdag. Enligt de i propositionen angivna grunderna skulle provisoriskt dyrortstillägg utgå å orter, vilka vid den av socialstyrelsen under åren 1929 och 1930 verkställda ortsundersökningen betecknats med ett indextal överstigande 1,290. Dessa orter voro:

	Indextal
Stockholms stad (med undantag av Fagersjö, Södertörns villastad och Älvsjö)	1,349
förorterna Karlberg och Tomtebodas utanför Stockholm	1,390
Luleå stad (med undantag av Karlsvik, Karlshäll och Notviken) ..	1,337
Kiruna municipalsamhälle	1,337
Kiruna gruvsamhälle	1,295.

Berättigade till provisoriskt dyrortstillägg skulle vara tjänstemän, tillhörande lönegraderna 1—30 enligt löneplanen i avlö-

ningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

tjänstemän, tillhörande lönegraderna B 1—B 30 enligt löneplanen i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen;

tjänstemän tillhörande lönegraderna 1—13 enligt löneplanen i avlöningsreglementet den 9 juni 1922 för befattningshavare vid lots- och fyrstaten;

beställningshavare, tillhörande lönegraderna O 1—O 5, Uo 1—Uo 4 samt C 1—C 14 enligt löneplanerna i avlöningsreglementet den 20 maj 1927 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet;

tjänstemän, tillhörande lönegraderna 1—15 enligt löneplanen i avlöningsreglementet den 22 juni 1920 för tjänstemän vid domänverket;

förste provinsialläkare med avlöning enligt avlöningsreglementet den 21 maj 1926 för förste provinsialläkare och provinsialläkare;

icke-ordinarie befattningshavare, vilkas avlöning på grund av Kungl. Maj:ts beslut utginge enligt någon av förut angivna löneplaner, under förutsättning att ordinarie innehavare av befattning i motsvarande lönegrad eller löneklass vore berättigad till provisoriskt dyrortstillägg;

extra ordinarie tjänstemän inom de förvaltningsgrenar, vid vilka provisoriskt dyrortstillägg medgivits för ordinarie personal, under förutsättning att avlöning utginge enligt av Kungl. Maj:t fastställd löneplan.

Däremot skulle provisoriskt dyrortstillägg icke utgå till tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning tillhörande någon av löneklasserna A 1—A 4 enligt löneplanen i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, eller till beställningshavare inom lönegraderna O 6—O 8 ävensom C 15 och C 16 enligt avlöningsreglementet för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet. Ej heller skulle provisoriskt dyrortstillägg ifrågakomma beträffande statsråd eller för justitieråd, regeringsråd och landshövdingar. För de högst avlönade tjänstemännen ansågs nämligen dyrortstillägget hava en relativt mindre betydelse, varjämte en utsträckning av dyrortstillägget också till dessa tjänstemannagrupper befarades medföra ur löneteknisk synpunkt betänkliga konsekvenser.

Det provisoriska dyrortstillägget skulle enligt det i propositionen framlagda förslaget utgå med belopp motsvarande löneskillnaden mellan två näst efter varandra följande Orts- eller lönegrupper inom vederbörande löneklass. Till icke-ordinarie tjänsteman med tjänstgöringstid understigande den, som gäller för jämförlig ordinarie tjänsteman, skulle dyrortstillägget utgå med ett i förhållande till den kortare tjänstgörings-

tiden reducerat belopp. Å dyrortstillägget skulle dyrtidstillägg beräknas i vanlig ordning.

Föredragande departementschefen anförde såsom allmän motivering av förslaget, att det syntes vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att statstjänstemännen å de dyraste orterna bereddes någon kompensation för den i lönehänseende oförmånliga ställning, i vilken de blivit försatta genom löneplanens otillräckliga spännvidd. I avvaktan på den omarbetning av gällande avlöningsförfattningar, som förutsatts skola komma till stånd i samband med dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta lönerna, syntes detta lämpligen kunna ske i form av ett provisoriskt dyrortstillägg. Ett villkor för en sådan anordning, som förutsattes bliva av rent tillfällig natur, måste vara, att den ej i något avseende finge verka prejudicerande för framtiden.

Vidkommande frågan, i vilken utsträckning tjänstemännen borde komma i åtnjutande av provisoriskt dyrortstillägg, framhöll departementschefen, att det mötte stora svårigheter av såväl löneteknisk som annan art att skipa full rättvisa olika befattningshavargrupper emellan. En allmän utgångspunkt borde emellertid vara, att, där icke dyrortsfaktorn redan beträffande den tidigare utgående avlöningen kommit till uttryck, löneförbättring i form av provisoriskt dyrortstillägg ej borde ifrågakomma. Anordningens tillfälliga karaktär och de relativt blygsamma belopp, vartill dyrortstilläggen kunde tänkas komma att bestämmas, syntes vidare utgöra skäl mot att genom alltför invecklade föreskrifter söka undvika varje tänkbar ojämnhet. Föreskrifterna om provisoriskt dyrortstillägg borde nämligen förlänas sådan enkelhet, att de vållade minsta möjliga besvär och omgång vid tillämpningen.

I anledning av propositionen väcktes inom riksdagen vissa motioner, däribland två likalydande (I:226 och II:376). I sist avsedda motioner hemställdes, att riksdagen, i händelse av bifall till det i propositionen framlagda förslaget, måtte besluta, att provisoriskt dyrortstillägg skulle utgå till samtliga befattningshavare i statens tjänst, stationerade i eller å ort eller station tillhörande Luleå stad och Stockholms stad ävensom vid Karlberg, Tomtebodå, Hagalund, Hagalund övre och Ulriksdal. Som skäl anförde motionärerna huvudsakligen följande:

En lösning av frågan enligt i Kungl. Maj:ts proposition föreslagen uppdelning av orterna Stockholm och Luleå skulle medföra synnerligen orimliga resultat, åtminstone beträffande statens järnvägar. Sedan utanför Stockholm anlagts en större lokomotivstation jämte rangeringsbangård för personvagnar benämnda Hagalund övre, hade en stor personal blivit formellt »stationerad» därstädes. En mycket stor del av denna personal vore emellertid av lättförstådda skäl bosatt inom Stockholm. Av den relativt fåtaliga personal, som vore stationerad vid Liljeholmens godsstation, numera lydande under Älvsjö station, vore också en del boende inom den egentliga staden.

Det behövde ej mera utförligt utvecklas det berättigade uti att stats-

anställd personal, som med hänsyn till sin tjänstgöringsplats och sina tjänstgöringsförhållanden tvingades att bo inom huvudstaden, borde komma i åtnjutande av det provisoriska dyrortstillägg, som det ansåges påkallat att tilldela där stationerade statsanställda. Men även beträffande vid Älvsjö station stationerade och där boende statstjänare syntes det oförmöjligt, att de fränskildes den stad, inom vilken de hade sin hemvist. Stockholms stads sydliga område inrymde en mängd särskilda samhällen. Det måste därför vara orättvist, att vissa av dem skulle på en sidoväg undantagas från att räknas till den ortsgrupp, till vilken staden hörde och med vilken de förut varit likställda. I de vid statens järnvägar gällande bestämmelserna räknades sålunda till samma stationeringsort som Stockholm icke blott stationerna Älvsjö, Liljeholmen, Karlberg, Albano och Värtan, som tillhöra Stockholms stad, utan även de utanför staden belägna stationerna Tomtebodavägen, Hagalund och Ulriksdal. Inom detta område vore respektive befattningshavare vid statens järnvägar enligt gällande avlöningsreglemente skyldiga tjänstgöra utan särskild ersättning i form av dagtraktamenten eller dylikt. Hela området måste alltså betraktas som en för personalen gemensam stationeringsort.

Liknande förhållanden som de här anförda kunde återopas även beträffande de delar av Luleå stad, som enligt propositionen ifrågasatts att fränskiljas från staden. De befattningshavare, i allmänhet tillhörande Notvikens huvudverkstad, vilka det här vore fråga om, inköpte i allmänhet alla sina förnödenheter i Luleå, och ungefärligen hälften vore — på grund av brist på bostäder å stationeringsorten — bosatt i Luleå, varför deras levnadskostnader i allmänhet bestämdes av den dyrortsindex, som gällde för Luleå stad.

I anslutning till nämnda motioner vidtog riksdagen den ändringen i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, att dyrortstillägg skulle utgå till befattningshavare jämväl å de enligt propositionen uteslutna till Stockholm och Luleå hörande förorterna (Fagersjö, Södertörns villastad och Älvsjö respektive Karlsvik, Karlshäll och Notviken) ävensom i Hagalund, Hagalund övre och Ulriksdal utanför Stockholm. Vid socialstyrelsens ortsundersökning under åren 1929 och 1930 hade dessa orter åsatts följande indextal, nämligen:

Fagersjö	1,129
Södertörns villastad	1,129
Älvsjö	1,248
Karlsvik	1,213
Karlshäll	1,213
Notviken	1,231
Hagalund	1,232
Hagalund övre	1,223
Ulriksdal	1,239.

I övrigt godkändes de i propositionen föreslagna grunderna för dyrortstilläggets utgående (riksdagens skrivelser nr 249, 321 och 332 år 1931).

Härefter utfärdades av Kungl. Maj:t kungörelse i ämnet den 26 juni

1931 (nr 273). För budgetåren 1932/1933 och 1933/1934 hava bestämmelser i ämnet meddelats i kungörelserna den 22 juni 1932, nr 302, och den 26 juni 1933, nr 419. För innevarande budgetår gäller kungörelsen den 22 juni 1934, nr 358.

Såsom framgår av vad i det föregående blivit anført, utgår provisoriskt dyrortstillägg med belopp motsvarande löneskillnaden mellan två näst efter varandra följande Orts- eller lönegrupper inom vederbörande löneklass.

Enligt löneplanen för ordinarie tjänstemän vid kommunikationsverken, vilken överensstämmer med avdelning B av löneplanen för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, samt med löneplanen i numera gällande avlöningsreglemente den 15 juni 1934 (nr 303) för tjänstemän vid domänverket, utgör nämnda löneskillnad:

Löneklass	Kronor	Löneklass	Kronor	Löneklass	Kronor
1	66	12	132	23	222
2	72	13	138	24	228
3	78	14	144	25	234
4	84	15	150	26	240
5	90	16	156	27	240
6	96	17	162	28	240
7	102	18	174	29	240
8	108	19	186	30	240
9	114	20	198	31	240
10	120	21	210	32	240
11	126	22	216	33	240

Den för befattningshavare vid lots- och fyrstaten fastställda löneplanen är uppbyggd på ett annat sätt än kommunikationsverkens och allmänna civilförvaltningens löneplan, men själva lönebeloppen överensstämmer med den allmänna löneplanens siffror.

Löneplanerna i avlöningsreglementet den 20 maj 1927 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet förete med avseende på konstruktion och lönegradsnumrering vissa olikheter mot den vid civilförvaltningen i allmänhet gällande löneplanen. Löneskillnaden mellan de olika ortsgrupperna överensstämmer dock, på ett obetydligt undantag när, med samma skillnadsbelopp enligt sistnämnda löneplan.

För förste provinsialläkare gäller en löneplan med ortsgrupper och lönebelopp helt överensstämmande med 30:e lönegraden i löneplanen för allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken.

I det av socialstyrelsen med skrivelsen den 15 februari 1935 överlämnade förslaget till orternas fördelning vid ny lönegruppering hava följande orter betecknats med indextal överstigande 1,290, nämligen:

	Indextal
Stockholms stad (utom Fagersjö järnvägsstation och Södertörns villastad)	1,426
Sundbyberg	1,309
Råsunda	1,331
Karlberg och Tomtebodas förorter	1,442
Hagalunds järnvägsstation	1,304
Sundsvall	1,295
Östersund	1,332
Luleå utom Luleå stads ytterområde med Karlsvik, Karlshäll, Bergviken, Skurholmsstaden och Svartöstad (till samma grupp som den inre staden har räknats Notviken)	1,345
Gällivare kyrkostad (municipalsamhälle)	1,308
Gällivare kyrkby utanför municipalsamhället	1,299

Övriga orter, varest provisoriskt dyrortstillägg för närvarande utgår, hava i socialstyrelsens förslag åsatts följande indextal:

	Indextal
Kiruna municipalsamhälle	1,285
Kiruna gruvsamhälle	1,272
Fagersjö järnvägsstation	1,159
Södertörns villastad	1,159
Hagalunds municipalsamhälle	1,283
Lokomotivstationen Hagalunds övre (ingår i Solna)	1,214
Ulriksdals samhälle	1,265
Luleå stads ytterområde med Karlsvik, Karlshäll, Bergviken, Skurholmsstaden och Svartöstad	1,200.

Hos Kungl. Maj:t hava vissa framställningar gjorts beträffande grunderna för provisoriskt dyrortstillägg under nästkommande budgetår.

Ett flertal personalorganisationer, representerande i *Stockholm placerade civila tjänstemän* i skilda lönegrader, hava sålunda, med åberopande av socialstyrelsens nu föreliggande förslag till ny lönegruppering, hemställt, att det provisoriska dyrortstillägget för tjänstemän i Stockholm måtte tredubblas. I samband härmed har tillika framhållits, att vid en blivande omarbetning av bestämmelserna om provisoriskt dyrortstillägg dylik förmån borde tillerkännas därifrån nu undantagna befattningshavare.

Olika *tjänstemannaorganisationer i Östersund* samt *Sundsvalls stats-tjänstemäns centralorganisation* hava hemställt, att befattningshavare i statens tjänst, placerade i nämnda städer, måtte få komma i åtnjutande av provisoriskt dyrortstillägg.

Vidare hava *statsanställda i Kiruna* hemställt, att tjänstemännen därstädes måtte även i fortsättningen få tillgodonjuta provisoriskt dyrortstillägg.

Slutligen hava *statstjänstemän vid Frösö sjukhus* ifrågasatt, att provisoriskt dyrortstillägg skulle utgå inom området Frösö sjukhus samt delar av byarna Mjälle, Mellbyn och Östberg, vilka områden vid socialstyrelsens senaste dyrortsgruppering åsatts indextalet 1,223.

I ärendet hava infordrade yttranden avgivits av statskontoret den 19 februari 1935, av riksräkenskapsverket den 16 februari 1935, av socialstyrelsen den 15 februari 1935, av allmänna civilförvaltningens lönenämnd den 20 februari 1935, av kommunikationsverkens lönenämnd den 20 februari 1935 samt av försvarsväsendets lönenämnd den 15 februari 1935. Härefter har Sundsvalls statstjänstemäns centralorganisation inkommit med ytterligare en skrift.

Statskontoret anför bland annat följande:

Såvitt statskontoret kan finna hava de skäl, som år 1931 åberopades till stöd för åtgärden att bereda statstjänstemännen å de dyraste orterna kompensation för den i lönehänseende oförmånliga ställning, i vilken de obestridligen blivit försatta till följd av löneplanens otillräckliga spännvidd, genom den senare utvecklingen vunnit ytterligare i styrka. Ortsindextalet har nämligen sedermera ytterligare stigit, så att detsamma numera uppgår för Stockholm till 1,426 och för förorterna Karlberg och Tomtebodå till ännu högre tal. Stegringen för Stockholms del uppgår under 15-årsperioden 1919—1934 till icke mindre än 177 enheter.

De i 1931 års proposition uppdragna riktlinjerna äro enligt ämbetsverkets mening — efter erforderlig modifiering med hänsyn till sedermera inträffade förhållanden — lämpade att läggas till grund även för konstruktionen av de dyrortstillägg, som torde böra utgå under instundande budgetår.

Socialstyrelsens dyrortsskala omfattade år 1931 indextalen 800—1,350. Stockholms dyrortsindextal, som uppgick till 1,349, rymdes alltså inom den vid nämnda tidpunkt gällande skalan. Genom det provisoriska dyrortstillägg, som nämnda år beviljades, erhöilo sålunda Stockholmsortens befattningshavare en avlöning, som svarade mot deras ställning å skalan. Sedan dess har indextalet för nämnda ort sprungit upp med ytterligare 77 enheter. Förskjutningen har således under de fem senaste åren varit tre gånger så stor som under den närmast föregående femårsperioden.

Det torde under sådana förhållanden icke vara med rättvisa och billighet överensstämmande att låta alla orter med indextal mellan 1,290 och 1,426 åtnjuta dyrortstillägg enligt enahanda grunder. En differentiering torde böra komma till stånd, och denna synes lättast och på tillfredsställande sätt kunna åstadkommas genom att låta det provisoriska dyrortstillägget utgå med oförändrad storlek å orter, vilka äro hänförliga till den del av orsindexskalan, som infaller mellan talen 1,290 och 1,350, d. v. s. den år 1931 i sådant hänseende aktuella delen av skalan, och bereda tjänstemän å orter med ännu högre indextal en förhöjning däröver med belopp motsvarande löneskillnaden mellan två närliggande orsgrupper i den löneklass, vederbörande tjänsteman tillhör. Dyrorts-

tilläggets belopp skulle med andra ord fördubblas för befattningshavare i sistberörda kategori.

Med utgångspunkt från socialstyrelsens ortsundersökning skulle det dubbla dyrortstillägget ifrågakomma för Stockholms stad (utom Fagersjö järnvägsstation och Södertörns villastad) samt förorterna Karlberg och Tomtebodas, medan det enkla dyrortstillägget skulle tillkomma Hagalunds järnvägsstation, Luleå (med undantag av dess ytterområden med Karlsvik, Karlshäll, Notviken, Bergviken, Skurholmsstaden och Svartö-staden), Sundbyberg, Råsunda, Sundsvall, Östersund samt Gällivare kyrkostad och kyrkby. I vad mån jämkningar härutinnan böra vidtagas, anser sig statskontoret icke på grundval av det föreliggande materialet kunna tillförlitligt bedöma. Dock synes den av statstjänstemännen vid Frösö sjukhus gjorda framställningen om rätt till dyrortstillägg icke böra bifallas. Enligt i framställningen i fråga lämnade uppgift skulle nämligen ortsindex för nämnda ort icke överstiga 1,230 och följaktligen knappast förslås ens till placering som G-ort.

Statskontoret har slutligen ifrågasatt, att till övervägande skulle upp-tagas frågan, huruvida icke, därest en förhöjning av dyrortstillägget genomföres, jämväl de tjänstemän i chefsgrad och andra med dem i löne-tekniskt hänseende jämförliga tjänstemän, vilka hittills varit utslutna från nämnda förmån, nu borde beredas någon däremot svarande gottgörelse. Ämbetsverket framhåller, att nämnda fråga måhända skulle kunna lösas på det sättet, att ett fixt belopp, något överstigande det till tjänstemän i byråchefsgrad utgående dyrortstillägget, tillerkändes de lägre av-lönade i nämnda tjänstemannakategori. Beträffande åter de högst av-lönade av ifrågavarande tjänstemän vore ett lönetillskott av nu ifråga-satt storleksordning av relativt liten betydelse.

Inom statskontoret hava *avvikande meningar* uttalats av t. f. general-direktören *Bergendal* och statskommisariern *Tottie*.

Den förstnämnde har ansett den nuvarande ordningen för dyrorts-tillägget böra tills vidare väsentligen oförändrad bibehållas såsom ett provisorium i avvaktan på en blivande revision av hithörande bestä-melser, varvid dock måhända borde vidtagas de jämkningar i ortsindel-ningen, som föranleddes av att ytterligare ett antal orter nått upp över jämförelsesiffran 1,290. Till stöd för denna uppfattning har *Bergendal* anfört bland annat följande:

Den löneökning, vilken det år 1931 beslutade dyrortstillägget medförde, innebar icke en lönerogering, som kom tjänstemännen på alla orter till godo, utan utgjorde ett lönetillägg åt befattningshavarna å vissa orter och avsåg att vara en komensation för de särskilt höga levnadskostnaderna å dessa orter.

Det var sålunda icke levnadskostnadernas höjd i och för sig, utan relationen i levnadskostnadshänseende mellan olika orter, som var avgörande för frågan, om dyrortstillägg skulle utgå eller ej.

Med denna dyrortstilläggets konstruktion är det principiellt sett intet som hindrar, att dyrortstillägget skulle kunna höjas, även om levnads-kostnaderna å den ort, varom fråga är, faktiskt sjunkit. För en dylik höjning kräves, att på andra orter levnadskostnaderna undergått en ännu

kraftigare sänkning. Det skulle till och med kunna hända, att period efter period dyrortstillägget på en viss ort gradvis skruvas upp, samtidigt som det blir allt billigare att leva på samma ort.

Vad som nu påvisats kunna inträffa är ingalunda enbart en teoretisk möjlighet utan tvärtom just vad i verkligheten ägt rum. Efter år 1931, då dyrortstillägget tillkom, hava levnadskostnaderna i Sverige sjunkit. Detta utvisas av att den svenska levnadskostnadsindex nedgått från omkring 160 till omkring 155. Sagda förhållande gäller i stort sett säkerligen också Stockholm och andra i dyrortshänseende jämförliga orter, varvid särskilt kan pekas på den icke obetydliga hyressänkning, som de senaste åren kunnat inregistreras. Icke förty hava nu krav framställts på en ökning av dyrortskompensationen, och orsaken därtill är, att levnadskostnaderna nedgått ännu starkare på andra orter, vilket tagit sig uttryck i att relationstalet för Stockholm vid den senaste dyrortsgrupperingen gått upp till 1,426 från 1,349 vid den närmast föregående eller sålunda med 77 enheter. Vad angår storleken av den ifrågasatta ökningen av dyrortstillägget har från tjänstemannahäll påyrkats en tredubbling, medan statskontorets majoritet åtnöjt sig med att föreslå en fördubbling.

Det kan knappast vara rimligt att, då fråga icke är om en allmän lönereglerng, tjänstemännen på vissa orter, där levnadskostnaderna nedgått, skulle komma i åtnjutande av löneökning på den grund att sagda kostnader för dem sjunkit i mindre mån än för tjänstemännen på andra orter.

Icke heller statskommissarien Tottie har funnit tillräckliga skäl föreligga att vidtaga någon höjning i det av 1931 års riksdag beslutade provisoriska dyrortstillägget. I samband härmed framhåller reservanten, att de grunder, efter vilka dyrortsgrupperingen fastställts, ledde till uppenbart orimliga resultat, vilket syntes framgå av en jämförelse mellan de för olika platser i Stockholms omgivning och den egentliga huvudstaden beräknade indextalen. En fullständig omläggning av grunderna för dyrortstilläggets beräkning vore nödvändig. För Stockholm syntes därvid dyrortsindex icke böra fastställas med snävt iakttagande av den kommunala indelningen utan gälla även för dess angränsande samhällen, vilka i stort sett i dyrortshänseende syntes vara likställda med huvudstaden.

Riksräkenskapsverket har yttrat bland annat följande:

Under den tid, som förflutit sedan lönereglerngarnas genomförande, har skillnaden i levnadskostnaderna mellan de billigaste och dyraste orterna blivit alltmer utpräglad. Vid den år 1919/1920 i samband med lönesystemets genomförande verkställda dyrortsgrupperingen utgjorde sålunda ortsindextalet för Stockholm 1,249 och vid den år 1929/1930 verkställda dyrortsgrupperingen 1,349. Enligt det under sistlidna år av socialstyrelsen framlagda förslaget till ny dyrortsgruppering har indextalet för Stockholm stigit till icke mindre än 1,426. Den kompensation, som år 1931 lämnades i Stockholm med vissa angränsande orter stationerade befattningshavare, är alltså nu otillräcklig i förhållande till levnadskostnadernas förändringar. Därest löneplanen utbyggdes med erforderligt antal dyrortsgrupper med 60-talsintervaller, skulle å förberörda orter stationerade befattningshavare erhålla lön efter en ortsgrupp »J», vilket skulle

innebära, att för ernående av full kompensation för prisdryningen erfordrades en tredubbling av nu utgående ortstillägg.

Även om det nuvarande systemet för ortsgupperingen icke kan anses tillfredsställande, synes det riksräkenskapsverket icke vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att statsverket — så länge det nuvarande systemet bibehålles — undandraget sig de därmed förenade konsekvenserna beträffande de dyraste orterna. I avvaktan på den omarbetning av gällande avlöningsförfattningar, som riksräkenskapsverket anser böra komma till stånd, vill riksräkenskapsverket för sin del föreslå, att de i Stockholms stad och därmed i dyrortshänseende jämställda förorter placerade tjänstemännen — vilka hittills beretts en lägre lönekompensation för de höga levnadskostnaderna än vad varit fallet i fråga om tjänstemän å andra orter — erhålla provisoriskt dyrortstillägg till ett belopp, motsvarande dubbla löneskillnaden mellan två närliggande ortsgupper i den löneklass vederbörande tillhör.

Provisoriskt dyrortstillägg utgår för närvarande icke till tjänstemän i lönegraderna A 1—A 4 av avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen, ej heller till beställningshavare inom lönegraderna O 6—O 8 samt C 15 och C 16 i avlöningsreglementet för officerare m. fl.

Riksräkenskapsverket föreslår, att — i händelse av dyrortstilläggets utbyggnad å de dyraste orterna — även nämnda tjänstemän och militära beställningshavare komma i åtnjutande av dyrortstillägg efter samma grunder som övriga befattningshavare. Även för befattningshavare inom nyreglerade förvaltningsområden med av Kungl. Maj:t bestämda arvoden bör dyrortstillägg utgå.

I övrigt synes provisoriskt dyrortstillägg böra framgent tillkomma samma kategorier tjänstemän, som för närvarande uppbära dylikt tillägg.

Beträffande frågan om medgivande av provisoriskt dyrortstillägg åt tjänstemännen i Sundsvall vill det synas riksräkenskapsverket, att då staden erhållit ett indextal, som endast med 5 enheter överstiger den övre gränsen för de till grupp G hänförliga orterna, och med beaktande av dyrortstilläggets provisoriska natur, tillräckliga skäl saknas att uppflytta nämnda ort mer än en ortsgrupp.

Riksräkenskapsverket framhåller slutligen, att dess ställningstagande skett under den bestämda förutsättningen, att en ändrad dyrortsgruppering ansåges böra omedelbart genomföras. Ämbetsverket uttalar emellertid tvekan, huruvida behovet av en dylik omläggning i verkligheten vore så trängande, att en ny dyrortsgruppering nu borde komma till stånd, allenast fyra år efter den nuvarande ortsgupperingens fastställande. I avslutning härtill anför ämbetsverket följande:

Den utökning av antalet ortsgupper för lönebestämningen, som vid ett omedelbart genomförande av den nya dyrortsgrupperingen synes ofrånkomlig, måste i och för sig anses mindre önskvärd. Den härigenom föranledda stegringen av statens lönekostnader skulle nämligen i regel icke vara att återföra på höjda levnadskostnader å de dyrare orterna utan på en ökad splittring av levnadskostnadsnivån inom olika orter. Denna omständighet ger vid handen, att de hittills tillämpade grunderna för lönesättningens differentiering icke motsvara de krav, som böra ställas på ett rationellt ordnat lönesystem.

Riksräkenskapsverket finner fördenskill den angelägnaste uppgiften i

nuvarande läge vara, att en omprövning av själva lönesystemet, i syfte att åstadkomma en mera tillfredsställande ordning i fråga om lönernas differentiering efter levnadskostnadernas höjd inom olika orter, med det snaraste verkställes.

Socialstyrelsen anför huvudsakligen följande:

Socialstyrelsen har för sin del icke något att erinra mot att samma grunder som hittills tillämpas för det provisoriska dyrortstilläggets beviljande även vid nu förestående ortsgruppering, men styrelsen anser sig böra påpeka, att resultatet av den nu upprättade ortsgrupperingen utvisar, att Stockholm denna gång jämte förorterna Karlberg och Tomtebodå erhållit så höga indextal, att de vore berättigade till uppflyttning ända till tre grupper över G eller i en grupp »J», därest levnadskostnadssynpunkten konsekvent skall upprätthållas.

Beträffande framställningen av statsanställda vid Frösö sjukhus får socialstyrelsen erinra, att det i framställningen avsedda området erhållit indextalet 1,223 och sålunda egentligen skulle hava tillförts grupp F, ehuru det av särskilda skäl placerats i grupp G. Att ytterligare höja denna placering till att avse en extra grupp H synes dock under inga förhållanden böra ifrågakomma.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd har anfört följande:

Då inom de billigare orterna indextalen äro utan vidare avgörande för gruppindelningen, kan lönenämnden icke finna tillräcklig anledning föreligga att beträffande de dyraste orterna bortse från de nu framräknade indextalen. Att en dyrortsgrupp »H» fortfarande bör bibehållas, därom torde meningsskiljaktighet ej råda. Lönenämnden kan emellertid icke — med utgångspunkt från nuvarande system för löneplanerna vid de nyreglerade verken — anse det vara skäligt, att de över indextalet 1,350 liggande dyrorterna skola jämsställas med de orter, vilkas indextal falla mellan 1,290 och 1,350, detta så mycket mindre som skillnaden mellan berörda tre dyraste orter och de närmast därunder kommande är så betydande, som fallet är.

Med hänsyn till den tillfälliga naturen av det provisoriska ortstillägget vill likväl lönenämnden ej ifrågasätta, att Stockholm samt Karlberg och Tomtebodå uppflyttas högre än en grupp över H-gruppen. Stockholm ligger ej mera än 16 enheter över den högre gränsen för en grupp »I», och beträffande Karlberg och Tomtebodå föreligga så speciella omständigheter, att det ej kan anses skäligt att placera dem i högre provisorisk dyrortsgrupp än Stockholm. Det synes ock saknas skäl att med tillhjälp av det provisoriska dyrortstillägget nu uppflytta en ort mer än en grupp över den senast innehavda ortsgruppen. På denna grund bör enligt lönenämndens mening ej heller staden Sundsvall, som för närvarande tillhör F-ortsgruppen, uppflyttas till högre ortsgrupp än G, helst som denna ort endast med 5 enheter skulle komma över den normala undre gränsen för H-ort.

Vad angår de förorter till vissa städer, beträffande vilka anslutning till respektive stads ortsgruppering nu gäller eller ifrågasatts, vill allmänna civilförvaltningens lönenämnd föreslå, att till »I»-ortsgruppen ej hänföras vare sig Hagalunds municipalsamhälle eller Ulriksdals samhälle samt att från Stockholms stad uteslutas de i dyrortsgrupperingen såsom E-orter särskilt upptagna stadsdelarna Fagersjö och Södertörns villastad, i vilka samhällen för övrigt knappast några statstjänstemän

torde vara stationerade. För bifall till de gjorda framställningarna att hänföra vissa delar av Frösön till samma ortsgrupp som Östersund synes ej heller tillräcklig anledning föreligga.

Beträffande grunderna i övrigt för det provisoriska dyrortstillägget finner lönenämnden visst fog finnas för det av vissa personalsammanslutningar gjorda uttalandet, att provisoriskt dyrortstillägg bör tillerkännas även därifrån nu utan bärande skäl undantagna befattningshavare.

Att de befattningshavare, vilka hänförts till lönegrad å löneplanen A för befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen, undantagits från det provisoriska dyrortstillägget kan lönenämnden ej finna rättvist, då dessa befattningshavares löneställning enligt avlöningsreglementet är avpassad efter dyrortsförhållandena. Vidare synas sådana befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen, för vilka arvoden bestämts av Kungl. Maj:t — eventuellt under medverkan av riksdagen — böra erhålla dyrortstillägg i enlighet med närmast motsvarande befattningshavare, vilka äro inordnade i löneplan. Slutligen torde jämväl extra tjänstemän, vilka åtnjuta avlöning efter viss löneklass, böra berättigas erhålla provisoriskt dyrortstillägg.

Lönenämnden anser sig böra till slut framhålla, att det nuvarande systemet — eller snarare avsaknaden av system — beträffande ortsgrupperingens tillämpning i avseende å tjänstemännens löner måste anses vara oförenligt med grunderna för löneplanernas indelning efter ortsgrupper. Det synes därför lönenämnden angeläget, att en omarbetning av avlöningsreglementena i förevarande avseende snarast möjligt kommer till stånd.

Inom lönenämnden hava *avvikande meningar* anmälts av ledamoten av riksdagens andra kammare *K. H. Magnusson*, ledamoten av riksdagens första kammare *N. A. Nilsson* samt tullkontoristen *J. A. Reinwall*. Magnusson har förordat, att nuvarande grunder för det provisoriska dyrortstillägget måtte bibehållas oförändrade och förändring ske endast i samband med en omarbetning av hela lönesystemet. Nilsson har förklarat, att han, under förutsättning att provisoriskt ortstillägg utginge endast till familjeförsörjare, intet hade att invända mot en anordning, som i full utsträckning motsvarade socialstyrelsens nya indexskala; i annat fall borde nuvarande grunder bibehållas. Reinwall slutligen har anfört bland annat följande:

Det får anses självfallet, att socialstyrelsens senaste dyrortsgrupperingsförslag kommer att tillämpas i fråga om statliga dyrortstillägg för befattningshavare å de orter, som ligga inom gränserna för de genom 60-enhetsintervaller avgränsade dyrortsgrupperna över A och under G. Enda sättet att bereda rättvisa åt de statens befattningshavare, som äro anställda å orter med indextal över 1,290, synes vid sådant förhållande vara att inrätta tre provisoriska dyrortsgrupper över G-grupp, avgränsade på sådant sätt, att till den första hänföras orter med indextal överstigande 1,290 men ej 1,350, till den andra hänföras orter med indextal överstigande 1,350 men ej 1,410 och till den tredje hänföras orter med indextal överstigande 1,410, eller, med andra ord, att provisoriska dyrortstillägg av tre olika storlekar för varje löneklass få från och med budgetåret 1935/1936 utgå till vissa statens befattningshavare å de orter, som på grund av erhållet indextal äro hänförliga till någon av de sålunda provisoriskt in-

rättade dyrortsgrupperna. Därigenom skulle ju visserligen icke full rättvisa beredas befattningshavarna på de dyrare orterna. Spännvidden mellan indextalen för A-ortens övre gräns och Stockholm utgör 53.3 procent under det att avlöningen för en befattningshavare i 6:e löneklassen i Stockholm blott komme att med 42.1 procent överstiga avlöningen i samma löneklass å A-ort. Givetvis skulle därigenom icke heller komma att beredas befattningshavarna å de dyrare orterna någon ersättning för de gångna år, under vilka de tydligen varit för lågt kompenserade genom de erhållna dyrortstilläggen.

Kommunikationsverkens lönenämnd har framhållit följande:

Lönenämnden anser, att även under budgetåret 1935/1936 provisoriskt dyrortstillägg bör tillkomma befattningshavare å sådan stationeringsort, vars indextal enligt socialstyrelsens förslag till ny dyrortsgruppering överstiger 1,290. Beträffande Sundsvall, som med indextalet 1,295 endast helt obetydligt överstigit nämnda gränstal, kan emellertid någon tvekan råda, huruvida denna ort bör utöver uppflyttning till G-gruppen ytterligare uppflyttas till den provisoriska ortgruppen.

Med hänsyn till den starka förskjutning uppåt av indextalet för orterna Stockholm, Tomtebodå och Karlberg, som den av socialstyrelsen verkställda indexberäkningen utvisar och som får anses innebära, att de å dessa orter placerade tjänstemännen nu intaga en relativt ännu ogynnsammare ställning än förut varit fallet, finner lönenämnden skäligt, att det provisoriska dyrortstillägget å dessa orter bestämmes till högre belopp än för närvarande. Lönenämnden vill därför föreslå en förbättring i sagda tillägg i så måtto, att detsamma bestämmes till dubbla skillnaden mellan två näst efter varandra följande Orts- eller lönegrupper inom vederbörande löneklass.

I anslutning till det av riksdagen år 1931 fattade beslutet att med Stockholms stad jämställa vissa förortsområden i Stockholms närhet torde det högre tillägget böra tillkomma även de befattningshavare, som äro stationerade vid Hagalunds järnvägsstation, inklusive lokomotivstationen Hagalunds övre.

Ledamöterna *Magnusson* och *Nilsson* hava i ärendet anmält avvikande mening och därvid hänvisat till vid frågans behandling inom allmänna civilförvaltningens lönenämnd avgivna, nyss återgivna reservationer.

Försvarsväsendets lönenämnd har i nu förevarande hänseende allenast gjort det uttalandet, att — därest i anledning av vad i ärendet förekommit ändrade grunder för det provisoriska dyrortstilläggets utgående ansåges böra komma till stånd för statsförvaltningen i övrigt — härav föranledda bestämmelser syntes böra omfatta jämväl försvarsväsendets personal.

Vad slutligen beträffar frågan om förstärkning av hyresbidragen till vissa beställningshavare av manskapsgrad vid försvarsväsendet må framhållas följande.

För fast anställt manskap vid försvarsväsendet gäller enligt avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) en löneplan, som — i motsats till

de för nyreglerade förvaltningsområden i allmänhet fastställda löneplanerna — icke gör åtskillnad i lönehänseende mellan billiga och dyra orter utan upptager enhetliga lönebelopp för hela landet. Berörda avlöningsreglementes 11 § innehåller emellertid den bestämmelsen, att furir och korpral vid armén eller flygvapnet, så ock flaggkorpral, korpral (högbåtsman) samt till 1 klass sjöman eller 1 klass kustartillerist uppflyttad menig vid marinen äger, därest han innehar en beräknad tjänstetid av minst 72 månader samt antingen är gift eller ock varit gift och fortfarande har minderårigt barn hos sig, åtnjuta årligt hyresbidrag med 252 kronor å förläggningssort, tillhörande endera av ortsgrupperna A, B och C, 288 kronor å förläggningssort, tillhörande endera av ortsgrupperna D, E och F, samt 324 kronor å förläggningssort, tillhörande ortsgruppen G. Å dessa belopp utgår dyrtidstillägg enligt de för fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl. stadgade grunderna.

I fråga om hyresbidragen har sålunda genomförts viss differentiering efter dyrort, ehuru skillnaden mellan en var av de tre ersättningsklasserna inskränker sig till 36 kronor.

I proposition, nr 127, till 1931 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag angående förstärkning av ifrågavarande hyresbidrag under budgetåret 1931/1932. Dylik förstärkning ansågs i propositionen böra komma till stånd beträffande beställningshavare, som vore förlagd till sådana orter, där provisoriskt dyrortstillägg skulle utgå. Bland militära förläggningssorter var emellertid endast Stockholm att hänföra till nämnda dyrorter.

Sedan riksdagen anmält sitt beslut i ärendet (skrivelse nr 229), förordnade Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med riksdagens beslut, att å hyresbidragen till de beställningshavare av manskapsgrad, till vilka lön utginge enligt i avlöningsreglementet den 11 maj 1928 för fast anställt manskap vid försvarsväsendet intagna löneplaner och som hade Stockholm såsom förläggningssort, skulle under budgetåret 1931/1932 utgå tillfällig förstärkning med ett efter 120 kronor för år beräknat belopp; och skulle härav föranledda kostnader bestridas från vederbörande under fjärde huvudtiteln uppförda anslag till personalens avlöning. Enahanda förstärkning har, på därav av Kungl. Maj:t i 1932, 1933 och 1934 års statsverkspropositioner framställda förslag, medgivits även för budgetåren 1932/1933, 1933/1934 och 1934/1935. Senaste kungörelse i ämnet är utfärdad den 7 juni 1934, nr 253.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har *försvarsväsendets underbefälsförbund* gjort framställning om förhöjning av hyresbidragen till beställningshavare av manskapsgrad vid försvarsväsendet med förläggningssort i Stockholm så att de komme att utgå med ett belopp av 648 kronor för år.

Frågan, huruvida ändringar böra vidtagas i hittills tillämpade regler angående tillfällig förstärkning av hyresbidragen, har även berörts av

statskontoret, riksräkenskapsverket samt försvarsväsendets lönenämnd i deras förut omförmälda utlåtanden.

Statskontoret har föreslagit, att en fördubbling av den år 1931 vidtagna förhöjningen skulle äga rum.

Riksräkenskapsverket har yttrat följande:

Det torde få anses uppenbart, att särskilt sådana i Stockholm förlagda beställningshavare av manskapsgrad, som äro familjeförsörjare, äro i trängande behov av förbättringar i sina lönevillkor. Riksräkenskapsverket anser sig därför på så sätt böra tillstyrka den gjorda framställningen om hyresbidragets ytterligare höjning för i Stockholm förlagt underbefäl av manskapsgrad, att den från och med budgetåret 1931/1932 medgivna förstärkningen i hyresbidraget fördubblas till 240 kronor.

Slutligen har *försvarsväsendets lönenämnd* anfört följande:

Lönenämnden finner vissa skäl tala för, att — oavsett huruvida ändring i nu gällande bestämmelser angående provisoriskt dyrortstillägg kommer att ske eller icke — någon förhöjning av ifrågavarande hyresbidrag kommer till stånd. Då lönerna för det fast anställda manskapet icke äro ortsdifferentierade, torde det icke kunna förnekas, att det fast anställda underbefälet särskilt i Stockholm, där hyresomkostnaderna äro väsentligt högre än på andra orter i riket, i lönehänseende kommit i ett ogynnsammare läge än motsvarande beställningshavare å andra orter. Vidare torde böra uppmärksammas, att de under senare år inträdda försämrade befordringsförhållandena medfört, att underbefälet numera ofta kvarstår i denna ställning intill en ålder, då vederbörande tidigare i regel plägat hava vunnit befordran till underofficer. Härav är en naturlig följd, att underbefälet i betydligt större utsträckning än tidigare varit fallet ingår äktenskap. Uppenbart är, att underbefäl, som ingått äktenskap och på grund härav har familj att försörja, har en mycket svår ställning i ekonomiskt avseende.

Med hänsyn till nämnda omständigheter har lönenämnden funnit kraven på en ytterligare höjning av den tillfälliga förstärkningen av hyresbidraget i Stockholm icke kunna helt avvisas. Lönenämnden föreslår därför, att framställning måtte göras hos riksdagen om medgivande till sådan förhöjning. Såsom lämpligt belopp för ifrågavarande förmån vill lönenämnden för sin del förorda 240 kronor för år, vilket skulle innebära, att hyresbidraget komme att utgå med sammanlagt 564 kronor för år. En sådan förhöjning av hyresbidraget synes icke kunna föregripa en blivande lönereglering för ifrågavarande personal.

Lönenämnden förutsätter, att från åtnjutande av det föreslagna tillägget komma att undantagas beställningshavare, som på grund av gällande övergångsbestämmelser åtnjuta lön enligt äldre löneplan än den senast fastställda.

Kostnaderna för förstärkningen av hyresbidraget synas liksom hittills böra bestridas från vederbörliga under fjärde huvudtiteln uppförda anslag till personalens avlöning.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de för befattningshavare vid nyreglerade verk i allmänhet gällande löneplanerna för närvarande upptaga olika lönebelopp för sju ortsgrupper, i vilka stationeringsorter-

na fördelas med hänsyn till orternas levnadskostnader i förhållande till ett riksnedeltal för levnadskostnadernas storlek. Nya allmänna omgrupperingar av orterna hava efter det nya lönesystemets införande hittills verkställt ungefär vart femte år. Vid de senaste dyrortsgrupperingarna hava till den lägsta ortgruppen, grupp A, hänförts alla orter med ett ortsindextal av 930 eller därunder, och gruppgränserna hava därefter satts efter 60-talsintervaller, så att den högsta gruppen, grupp G, kommit att omfatta orter med ett indextal överstigande 1,230.

De omgrupperingar av orterna, som äga rum genom nya lönegrupperingar, innebära, såsom den föregående redogörelsen utvisar, att den fasta lönen bestämmes till högre eller lägre belopp icke med hänsyn till levnadskostnadernas absoluta storlek å vederbörande ort utan efter ortens dyrhet i relation till genomsnittsdyrheten för alla undersökta orter. Med detta system, som uppenbarligen avser att tid efter annan återgiva nominal-lönerna å olika orter ett sins emellan i stort sett lika realvärde, kan emellertid, såsom redan antytts, förekomma att ändringar i nominallönerna äga rum utan att levnadskostnaderna å orten, absolut taget, undergått någon förändring; en höjning av nominallönerna kan ske trots att levnadskostnaderna sjunkit, och omvänt kan en sänkning av lönerna äga rum även där levnadskostnaderna stigit. Lönegrupperingarna komma tydligen i sådana fall icke att utjämna de avvikelser från det vid löneregleringen avsedda verkliga inkomstläget, som levnadskostnadernas förändringar under tiden efter löneregleringen medfört, utan äro i stället ägnade att ytterligare öka dessa avvikelser. Då en befattningshavare, vars lön på grund av levnadskostnadernas nedgång å vederbörande ort erhållit ökat realvärde, efter ny lönegruppering får högre avlöningsförmåner till följd av ortens uppflyttning i högre ortsgrupp, står otvetydigt löneförhöjningen icke i samklang med de grunder, som voro vägledande för lönesättningen vid löneregleringen. Det synes med fog kunna ifrågasättas, huruvida ett på detta sätt verkande system för lönernas differentiering efter levnadskostnadernas höjd på olika orter kan betraktas såsom tillfredsställande. Den hittills tillämpade anordningen med periodvis återkommande lönegrupperingar under löpande löneregleringsperiod torde ej heller vid det nya lönesystemets tillkomst hava varit åsyftad. I det betänkande av kommunikationsverkens lönekommitté, som låg till grund för 1919 års lagtima riksdags beslut om ny lönereglering för kommunikationsverken, framhöll nämligen kommittén, att generell omgruppering av orterna borde äga rum endast i samband med reglering av lönerna, vilket kommittén förordade borde ske periodvis, men att partiella omgrupperingar, som endast berörde orter vilkas levnadskostnader undergått mera avsevärd förändring, borde kunna företagas även under löpande löneregleringsperiod. Vid frågans behandling i propositionen nr 391 år 1919 förklarade sig föredragande departementschefen dela kommitténs mening. Departementschefen framhöll emellertid, att svårigheter sannolikt skulle

visa sig möta att för det dåvarande verkställa en ortsgruppering, som förbleve rättvis även sedan mera normala förhållanden inträtt, och förutsatte därför möjligheten av att den ortsgruppering, som närmast skulle komma till stånd, kunde inom kort behöva undergå vissa jämkningar. Jämväl 1928 års lönekommitté framhöll i sitt år 1930 avgivna betänkande med förslag till allmänt avlöningsreglemente, att en generell omgruppering av orterna borde äga rum allenast i samband med reglering av lönerna.

Nyss har framhållits såsom möjligt, att en befattningshavares lön erhåller ökat realvärde på grund av levnadskostnadernas nedgång å vederbörande ort. Att så blir fallet vid ett system med enbart fasta penninglöner står utan vidare klart. Om däremot — såsom enligt nu gällande statliga löne regler — de fasta lönerna äro kombinerade med ett rörligt dyrtidstillägg, utgående enligt en allt efter levnadskostnadernas växlingar glidande skala, borde närmast en dylik realvärdestegring av lönerna vara i stort sett utesluten. Av vissa stickprovsundersökningar angående löneförmånens och levnadskostnaders förändringar från år 1928 till år 1934, för vilka jag strax skall redogöra, synes emellertid tillräckligt tydligt framgå, att det rörliga dyrtidstillägget, även om givetvis därigenom en viss löneavvägning i förhållande till levnadskostnaderna sker, likväl icke förhindrar en sådan förändring av lönernas realvärde, som i det föregående nämnts, och detta jämväl om man bortser från de olika förändringar, orterna emellan, som levnadskostnaderna undergå under en lönegrupperingsperiod. Anledningen till vad nu påpekats torde väsentligen vara att söka i gällande, av 1923 års riksdag fastställda regler för dyrtidstilläggets bestämmande.

De stickprovsundersökningar, som nyss omförmälts, hava utförts inom socialstyrelsen och avse 36 orter, däribland Stockholm. Det må anmärkas, att undersökningarna av olika anledningar kunna tillerkännas endast en mycket approximativ giltighet.

Av dessa orter hava enligt styrelsens förslag till ny lönegruppering, om Stockholm frånräknas, 3 erhållit oförändrad placering, 15 uppflyttats till högre lönegrupp och 17 nedflyttats.

Beräkningarna hava utförts för tre olika inkomstlägen, motsvarande löneinkomsterna för statliga befattningshavare i respektive sjunde, trettonde och sjuttonde löneklassen. Jag inskränker mig här till att redogöra för beräkningarnas resultat — vilket företer betydande variationer allt efter de olika inkomstlägena — endast i vad de avse inkomsttagare i trettonde löneklassen, där löneinkomsten närmast överensstämmer med det inkomstläge, varmed socialstyrelsen räknat vid de för dyrtidsgrupperingen utförda levnadskostnadsundersökningarna.

Vad först beträffar löneförmånerna, hava dessa till följd av den sänkning, dyrtidstillägget undergått, under ifrågavarande tid genomgående minskats med 8.5 procent.

Även levnadskostnaderna hava utan undantag sjunkit, å en ort 5—6 procent, å en ort 6—7 procent, å två orter 7—8 procent, å sex orter 8—9 procent, å fyra orter 9—10 procent, å tre orter 10—11 procent, å fem orter 11—12 procent, å sex orter 12—13 procent, å fyra orter 13—14 procent, å två orter 14—15 procent samt slutligen å en ort 16—17 procent. I allmänhet har den procentuella nedgången varit större för levnadskostnaderna än för löneförmånerna.

Indextalen för ifrågavarande 35 orter hava vid den senast verkställda dyrortsgrupperingen höjts i 16 fall och sänkts i 19 fall.

Det antal enheter, varmed indextalen i de olika fallen höjts, varierar rätt avsevärt. Av intresse är att undersöka, i vad mån levnadskostnaderna nedgått å de orter, som sålunda stigit å indexskalan. En dylik undersökning ger vid handen, att å orter, vilkas indextal höjts med upp till omkring 50 enheter, levnadskostnaderna nedgått cirka 8—11 procent. Där höjningen är ännu kraftigare, förete levnadskostnaderna en något mindre sänkning ner till omkring 5 procent. Det må framhållas, att även å orter, där indextalen ökats relativt kraftigt, den procentuella nedgången visar sig vara större för levnadskostnaderna än för löneförmånerna.

I de fall, där indextalen sänkts, varierar nedgången i levnadskostnaderna mellan i avjämnade tal 10 och 17 procent.

Å de tre orter, vilka erhållit oförändrad placering i dyrortsgrupp, hava levnadskostnaderna nedgått 10—13 procent eller alltså genomgående mera än löneminskningen.

Jämväl de orter, vilka föreslagits till nedflyttning i lägre ortsgrupp, visa utan undantag en kraftigare minskning av levnadskostnaderna än av lönerna, och även efter den ifrågasatta nedflyttningen skulle ej sålän lönerna representera högre realvärden än de enligt socialstyrelsens beräkningar gjorde år 1928.

Beträffande de orter, vilka skulle uppflyttas i högre lönegrupp, synes det i detta sammanhang vara av särskilt intresse att undersöka, huruvida de nu utgående avlöningsförmånernas realvärden ökats eller minskats sedan år 1928. Å åtta av ifrågavarande 15 orter hava avlöningsförmånerna nedgått mindre än levnadskostnaderna, i två fall översstämmer lönernas och levnadskostnadernas procentuella nedgång, medan å återstående fem orter nedgången i lönerna varit kraftigare än nedgången i levnadskostnaderna.

Den här återgivna undersökningen synes peka på, att under löpande löneruleringsperiod genomförda allmänna omgrupperingar av orterna efter relativa förändringar i dyrhetsgraden ofta medföra ändringar i lönesättningen, som icke äro betingade av eller kunna tillfredsställande anpassas efter förändringar i lönernas realvärde.

Till förebyggande av missuppfattning rörande innebörden av de här framförda erinringarna må i detta sammanhang framhållas, att det gi-

vetvis icke i och för sig är något anmärkningsvärt, att lönernas realvärde under löpande löneregleringsperiod undergår förändringar på grund av att levnadskostnaderna växla. Där, såsom hos oss, lönesystemet i princip bygger på fasta löner, är det tvärtom naturligt att nominallönen efter ett löneregleringsbeslut förblir orubbad så länge ej levnadskostnadsnivån — i allmänhet eller på en viss ort — rubbats i så avsevärd grad, att ny lönereglering anses påkallad; stiga levnadskostnaderna under denna tid, få tjänstemännen finna sig i en viss minskning av lörens köpkraft, medan sjunkande levnadskostnader komma tjänstemännen till godo i form av ökning i lörens realvärde.

Vad nyss antytts rörande en viss bristande överensstämmelse mellan sänkningarna i levnadskostnadsnivån och nedgången i det rörliga dyrtidstillägget ger ej heller i och för sig anledning till erinran, eftersom enligt dyrtidstilläggsreglerna detta tillägg aldrig varit avvägt så, att det givit full kompensation för levnadskostnadernas stegring i förhållande till den nivå, efter vilken de fasta lönerna bestämts. Enligt gällande bestämmelser för dyrtidstilläggets beräkning blir emellertid kompensationen större ju mer levnadskostnadsindex sjunker. Detta åskådliggöres lämpligast med ett exempel. Om levnadskostnadsindex sjunker från 170 till 152, således med 18 enheter eller med 10.6 procent, sjunker månadsavlöningen för en befattningshavare, som har 200 kronor i grundlön, från 234 kronor till 216 kronor eller med endast 7.7 procent, då ju dyrtidstillägget i det förra fallet utgår med 17 procent och i det senare med 8 procent. Sänkningen av lönen blir således enligt nuvarande löneberäkningsmetod *relativt* mindre än nedgången av levnadskostnadsindex. Det ligger därför i sakens natur, att vid sjunkande levnadskostnadsindex tjänstemännens reallön blir förbättrad. Emellertid sammanhänger detta därmed, att, såsom nyss framhållits, enligt dyrtidstilläggsgrunderna tjänstemännen icke erhållit full kompensation för den stegring i levnadskostnaderna, som tidigare inträtt.

Vad slutligen angår de dyraste orterna, bör vid bedömning av den realvärdestegring, som tillkommer lönerna å dessa orter genom en i förhållande till riksmedelstyrheten verkställd dyrortsgruppering, beaktas den omständigheten, att enligt lönesystemet skillnaden i lönebelopp mellan de dyraste och de billigaste orterna genomsnittligt är mindre än skillnaden i levnadskostnader mellan dessa orter.

De senast anförda synpunkterna synas emellertid ingalunda ägnade att försvaga giltigheten av de skäl, som förut åberopats mot att över huvud taget under löpande löneregleringsperiod vidtaga allmänna omgrupperingar av orterna på dyrortsgrupper. Ej heller ändras genom berörda synpunkter det mindre tillfredsställande i att, om dylika omgrupperingar ändock verkställas, de därav betingade ändringarna i lönebeloppen ej bliva någorlunda väl anpassade efter de verkliga ändringarna i levnadskostnaderna.

Vid åtskilliga tillfällen har det nuvarande lönegrupperingssystemet blivit föremål för kritik och ändringsyrkanden även ur andra synpunkter än dem, som sammanhånga med vad förut anförts rörande lönegrupperingarnas bristande anpassning efter förskjutningar i lönernas realvärde. Därvid har man i främsta rummet tagit sikte på förhållanden, som röra utredningsmaterialets beskaffenhet och metoderna för orternas inplacering i ortsgrupper.

I sådant avseende må framhållas, att det omfattande material, på vilket dyrortsgrupperingarna bygga, i vissa avseenden är behäftat med brister. Såväl prisuppgifter som normalbudgeter vila på medeltalsberäkningar och kunna därför tillerkännas endast approximativ giltighet. En viss felmarginal för uppgiftsmaterialet måste trots noggrann kontroll förutsättas. Den fördelning, som verkställes på grundval av detta material, blir därför ingalunda alltid rättvisande; grupperingen är nämligen en detaljerad finfördelning, men materialets beskaffenhet pekar närmast på ett summariskt förfarande. Tillfälliga förhållanden vid tidpunkten för materialets insamlande kunna vidare stundom giva ett resultat beträffande levnadskostnadernas höjd, som mindre väl motsvarar de verkliga förhållandena under lönesättningsperioden. Om exempelvis å en ort, vars förhållanden domineras av en betydande industri, driftsinskränkningar under det år, uppgifterna avse, föranlett befolkningsminskning med åtföljande bostadsöverskott och tillfällig hyressänkning, kan detta medföra en nedgång i levnadskostnadsstalet, som ger en felaktig bild av det verkliga kostnadsläget under den period, för vilken dyrortsgrupperingen gäller.

Även bortsett från undersökningsmaterialets bristande fullkomlighet kan den fördelning av orterna å ortsgrupper, som nära nog automatiskt äger rum med ledning av de uträknade ortsindextal, stundom giva ett slumpartat resultat. Orternas uppflyttning i högre eller nedflyttning i lägre grupp beror nämligen icke blott på storleken av den ökning, respektive minskning, som indextalerna undergått sedan senaste dyrortsgruppering, utan också på det läge, som ortens indextal vid sistnämnda dyrortsgruppering erhållit inom vederbörande ortsgrupp. Ligger indextalet nära den övre gruppgränsen, erfordras uppenbarligen endast en relativt ringa ökning för att orten vid den senare dyrortsgrupperingen skall uppflyttas i högre ortsgrupp. Ligger åter indextalet lågt i gruppen, föranleder icke ens en ganska kraftig ökning uppflyttning i högre grupp. Såsom exempel på vad sålunda framhållits må anföras, att bland orter, som medtagits vid de i det föregående omförmälda stiekprovsundersökningarna, en ort uppflyttats till högre grupp, ehuru dess indextal ökats med blott 12 enheter, medan en annan ort erhållit oförändrad placering, ehuru dess indextal ökats med 40 enheter. När indextalet sjunkit, framträda samma förhållanden i motsatt riktning.

Att i ett rationellt lönesystem en efter dyrortsförhållanden differentierad avvägning av lönebeloppen är nödvändig med hänsyn till förekommande betydande växlingar i varupriser, hyreskostnader och skatter, torde vara allmänt erkänt. Med hänsyn till vad i det föregående anförts synas emellertid starka skäl tala för att en omprövning av nuvarande system för lönernas ortsdifferentiering snarast möjligt kommer till stånd. Än starkare gör sig kravet härpå gällande, om man jämväl beaktar, att de förutsättningar, på vilka gällande löneplan och hittillsvarande system för dyrortsgrupperingarnas tekniska utförande bygga, i avsevärd mån förändrats genom den utveckling, som ägt rum efter den första dyrortsgrupperingen. Denna utveckling kännetecknas nämligen av en kraftig splittring av levnadskostnadsnivån inom olika orter med därav följande ökning av skillnaden i indextal mellan billigaste och dyraste orter. Härigenom hava den nuvarande lönesättningens grundvalar såväl med avseende å löneplanens spännvidd som i fråga om gruppgränserna vid dyrortsgrupperingen i icke ringa mån rubbats.

En omprövning av systemet för ortsdifferentieringen kan emellertid uppenbarligen ej omedelbart företagas. Den frågan uppställer sig då, huruvida ny lönegruppering nu bör fastställas eller om, såsom riksräkenskapsverket förmenat, den nu gällande grupperingen bör, i avvaktan på en sådan omprövning, tills vidare fortfarande tillämpas. Även med biträdande av riksräkenskapsverkets uppfattning om angelägenheten av en revision av själva lönesystemet finner jag för min del övervägande skäl tala för att något avbrott i den hittills obrutna praxis med periodiskt återkommande omgruppering ej nu äger rum, så mycket hellre som en av socialstyrelsen enligt Kungl. Maj:ts uppdrag verkställd levnadskostnadsundersökning med därå grundat förslag till ortsgruppering för närvarande föreligger till Kungl. Maj:ts prövning. Tjänstemännen hava under tiden efter det nya lönesystemets införande hunnit vänja sig vid att periodiska omgrupperingar efter relativa förändringar i kostnadsläget vidtagas och att därvid erhålla löneökning vid en höjning av ortsindextalet, som föranleder ortens uppflyttning till högre ortsgrupp, liksom de fått finna sig i löneminskning vid av indextalets nedgång föranledd nedflyttning i ortsgrupp. Ett avbrott i den nuvarande praxis skulle därför i åtskilliga fall verka obilligt ur befattningshavarnas synpunkt. Jag anser mig på grund härav böra utgå från att ny lönegruppering av Kungl. Maj:t fastställs att träda i kraft den 1 juli 1935. Vid handläggningen av ärendet torde hittillsvarande principer beträffande gruppgränserna böra tillämpas och de av socialstyrelsen föreslagna grunderna i övrigt tagas till utgångspunkt; med hänsyn till vad förut anförts rörande utredningsmaterialets bristande fullkomlighet m. m. lärer dock vid detaljprövningen ett visst utrymme böra lämnas åt skälighetsbedömning.

Om, såsom jag alltså förutsätter, ny allmän lönegruppering fastställes med bibehållande av hittillsvarande gränser för dyrortsgrupperna, synes alltjämt, såsom för närvarande, ett särskilt dyrortstillägg böra beredas befattningshavare å orter, som vid denna gruppering erhållit ett index-tal av över 1,290. Härom har någon meningsskiljaktighet icke framkommit i de avgivna utlåtandena.

Beträffande storleken av detta dyrortstillägg synes beträffande orter med index-tal, fallande inom gränserna för en tänkt ortsgrupp »H», anledning icke föreligga till avvikelser från de av 1931 års riksdag godkända grunderna för det dyrortstillägg, som alltsedan år 1931 utgått. Dessa grunder innebära, att lönetillägget motsvarar löneskillnaden mellan två näst efter varandra följande Orts- eller lönegrupper inom vederbörande löneklass. Ej heller beträffande övriga regler för dyrortstillägget synes ändring i nuvarande bestämmelser böra ske. Det från vissa håll framställda förslaget om beredande av provisoriskt dyrortstillägg även åt befattningshavare inom avdelning A av löneplanen för allmänna civilförvaltningen ävensom åt militära beställningshavare i motsvarande löneställning samt åt innehavare av jämförliga arvodestjänster anser jag mig alltså, även om vissa skäl kunna tala för detta förslag, icke böra tillstyrka.

I fråga om dyrortstilläggets storlek för befattningshavare i Stockholm och vissa andra orter med ett ortsindex-tal, som faller över gränsen jämväl för en »H»-grupp, hava meningsskiljaktigheter kommit till uttryck i vissa av de avgivna utlåtandena. Denna fråga kan givetvis vara föremål för tvekan. Mot en förhöjning av dyrortstillägget för befattningshavare å ifrågasatta orter kan anföras — såsom skett i generaldirektören Bergendals reservation inom statskontoret — att den ifrågasatta ökade dyrortskompensationen icke motiveras av någon ökning av levnadskostnaderna, vilka tvärtom nedgått, utan endast av att dyrheten ökats i förhållande till riksmedel dyrheten eller med andra ord av att sänkningen i levnadskostnader på orten är mindre än sänkningen på andra orter. Därest man, såsom jag förordat, låter systemet med dyrortsgrupperingen verka i allmänhet, förefaller det dock riktigast att jämväl för de dyraste orternas vidkommande taga konsekvenserna härav genom ökning av dyrortstillägget. Om för de billigare orterna relationstalen utan vidare få vara avgörande för gruppindelningen, kan det — såsom majoriteten inom allmänna civilförvaltningens lönenämnd framhåller — knappast vara rättvist att beträffande de dyraste orterna bortse från relationstalen. Ett ytterligare skäl för en förbättring av dyrortstillägget för de allra dyraste orterna synes mig ligga i den omständigheten, att befattningshavarna å dessa orter — i motsats till vad fallet varit beträffande tjänstemän å billigare orter — hittills icke erhållit full kompensation för den relativa dyrhetsgraden.

Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att en viss höjning av det nuvaran-

de dyrortstillägget för befattningshavare å de dyraste orterna medgives. I fråga om höjningens storlek måste beaktas, att — såsom vid frågans behandling år 1931 framhölls — dyrortstillägget över huvud är av tillfällig natur och ej bör få verka prejudicerande i fråga om sättet för en framtida differentiering av lönerna efter dyrortsförhållanden. Såväl med hänsyn härtill som av kostnadsskäl finner jag mig icke kunna tillstyrka, att höjningen skulle avvägas så, som om löneplanen vore utökad med erforderligt antal ortsgrupper med hittillsvarande gruppgränser. Det kan enligt min mening ej vara fråga om tillskapande av en eller flera nya ortsgrupper utan endast om en av relationstalens förändring föranledd omprövning av spørsmålet om dyrortstilläggets storlek. Vid denna omprövning är en avvägning efter skäligheten väl försvarlig, och det synes mig då vara naturligt, att höjningen göres relativt något större för befattningshavare i lägre lönegrader. Ur nu angivna synpunkter har jag, efter övervägande av olika alternativ, ansett mig böra förorda, att det nuvarande provisoriska ortstillägget på ifrågavarande orter höjes med ett för alla löneklasser lika belopp av 120 kronor för år.

Vad angår frågan, å vilka orter provisoriskt dyrortstillägg skulle utgå, har jag i det föregående förutsatt, att dylikt tillägg skulle under nästa budgetår tillkomma befattningshavare å orter, vilka vid socialstyrelsens senaste ortsundersökning betecknats med indextal överstigande 1,290. Från denna huvudregel böra emellertid, med hänsyn till ifrågavarande dyrortstilläggs karaktär, undantag kunna göras, i den mån särskilda skäl tala härför. Såsom redan antytts bör det provisoriska dyrortstillägget icke anses utgöra en utbyggnad av ortsgruppssystemet i gällande löneplaner utan en av billighetsskäl motiverad höjning av stats-tjänstemännens löner på de dyraste orterna. Det är med hänsyn härtill rimligt att vid bestämmandet av de orter, varest provisoriskt dyrortstillägg skall utgå, beaktas såväl dyrortsgrupperingens allenast relativa tillförlitlighet som speciella förhållanden i de särskilda fallen. En dylik skälighetsprövning ägde rum redan år 1931, då riksdagen beslöt att provisoriskt dyrortstillägg skulle utgå jämväl inom vissa enligt Kungl. Maj:ts proposition utslutna delar av Stockholm och Luleå ävensom å en del orter utanför Stockholm.

Från några myndigheters sida har ifrågasatts, att provisoriskt dyrortstillägg icke skulle utgå i Sundsvall, vars senast åsatta indextal endast med 5 enheter överstiger 1,290. För min del anser jag mig icke böra tillstyrka detta undantag. Ej heller har jag funnit tillräckliga skäl föreligga att från provisoriskt dyrortstillägg undantaga någon av de övriga orter, som i socialstyrelsens föreliggande förslag till orternas fördelning i ny lönegruppering betecknats med indextal överstigande 1,290. Liksom år 1931 torde vidare provisoriskt dyrortstillägg böra utgå dels beträffande städerna Stockholm och Luleå även inom de delar, vilka åsatts lägre in-

dextal än nämnda städer i övrigt, dels ock inom Hagalunds municipalsamhälle, lokomotivstationen Hagalunds övre samt Ulriksdals samhälle.

Kiruna municipal- och gruvsamhällen i Jukkasjärvi socken åsattes vid den av socialstyrelsen under åren 1929 och 1930 verkställda ortsundersökningen indextalen 1,337 och 1,295. Inom dessa orter har med hänsyn härtill provisoriskt dyrortstillägg hittills utgått. Vid den senaste dyrortsundersökningen hava orterna fallit på indexskalan, så att indextalen för båda samhällena understiga 1,290. Orsaken härtill är så gott som uteslutande att hänföra till den sänkning av hyresvärdena inom samhällena, vilken sammanhänger med av minskad arbetstillgång föranledd utflyttning från samhällena eller sänkning i bostadsstandarden. För i samhällena stationerade statstjänstemän, vilka ej sällan äro husägare, torde den sänkta hyresnivån ofta hava medfört en betydande inkomstminskning. Redan nu torde i fråga om arbetsmarknadsläget en viss förbättring hava inträtt, vilken icke bör bliva utan betydelse för hyreskostnadsnivån. Vid nu nämnda förhållanden synas mig övervägande skäl tala för att de statliga befattningshavarna inom ifrågavarande samhällen även för nästkommande budgetår bibehållas vid dem nu tillkommande rätt till provisoriskt dyrortstillägg.

Däremot anser jag i likhet med myndigheterna skäl saknas för bifall till den av statstjänstemän vid Frösö sjukhus gjorda framställningen om rätt till dyrortstillägg.

I enlighet med vad sålunda anförts skulle under nästkommande budgetår provisoriskt dyrortstillägg utgå å följande orter, nämligen:

Stockholms stad;

Sundbybergs stad;

Råsunda municipalsamhälle, Hagalunds municipalsamhälle, Hagalunds järnvägsstation, lokomotivstationen Hagalunds övre, förorterna Karlberg och Tomteboda samt Ulriksdals samhälle, alla i Solna socken av Stockholms län;

Sundsvalls stad;

Östersunds stad;

Luleå stad;

Gällivare kyrkostad (municipalsamhälle) och Gällivare kyrkby utanför municipalsamhället i Gällivare socken av Norrbottens län; ävensom

Kiruna municipalsamhälle och Kiruna gruvsamhälle i Jukkasjärvi socken av Norrbottens län.

Å samtliga nämnda orter med undantag för orterna inom Stockholmsområdet — till vilket bör hänföras Stockholms stad, Hagalunds municipalsamhälle, Hagalunds järnvägsstation, lokomotivstationen Hagalunds övre, förorterna Karlberg och Tomteboda samt Ulriksdals samhälle — bör, i överensstämmelse med vad jag förut tillstyrkt, provisoriskt dyrortstillägg under nästa budgetår utgå enligt samma grunder, som föreskrivits för budgetåret 1934/1935. Inom Stockholmsområdet bör tillägget höjas med 120 kronor.

Utgifterna för provisoriskt dyrortstillägg skola under nästa budgetår, i de fall riksdagen godkänt avlöningsstat för verk eller institution, bestridas från vederbörlig anslagspost under avlöningsstaten. Riksdagens medgivande härtill läser icke behöva inhämtas i detta sammanhang. Vad sålunda anförts är emellertid för fjärde huvudtiteln vidkommande tillämpligt endast i fråga om befattningshavare i försvarsdepartementet. Under denna huvudtitel bör därför fortfarande särskilt anslag till provisoriskt dyrortstillägg anvisas. I statsverkspropositionen upptogs, såsom i det föregående erinrats, detta anslag med ett till 285,000 kronor beräknat belopp. Med hänsyn till de förslag, som i det föregående framlagts, torde sistnämnda belopp böra höjas till i runt tal 410,000 kronor. Definitivt förslag härom bör nu föreläggas riksdagen.

Vid de affärsdrivande verken samt sådana verk med specialbudgeter, för vilka avlöningsstater icke fastställas av riksdagen, nämligen bank- och fondinspektionen samt sparbanksinspektionen, böra dyrortstilläggen alltså utgå av de medel, av vilka verkets omkostnader i övrigt bestridas. Härtill synes riksdagens medgivande böra utverkas.

Vad härefter angår frågan om förstärkning av hyresbidragen till vissa beställningshavare av manskapsgrad vid försvarsväsendet har jag i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna och med hänsyn särskilt till vad försvarsväsendets lönenämnd anført i ämnet funnit mig böra tillstyrka en ytterligare höjning av den tillfälliga förstärkning av nämnda hyresbidrag, som i Stockholm utgått sedan budgetåret 1931/1932. Höjningen torde jämväl i detta fall böra bestämmas till 120 kronor. Den sammanlagda förstärkningen av i Stockholm utgående årligt hyresbidrag skulle i så fall utgöra 240 kronor. Kostnaderna för förstärkningen av hyresbidragen torde, på sätt hittills ägt rum, få bestridas från vederbörande under fjärde huvudtiteln uppförda anslag till personalens avlöning.

Då enligt vad i det föregående förordats provisoriskt dyrortstillägg under nästkommande budgetår skulle utgå till befattningshavare i Östersund, har jag ansett mig böra upptaga till övervägande, huruvida jämväl i nämnda stad bör utgå tillfällig förstärkning av ifrågavarande hyresbidrag. Som emellertid hyreskostnadsläget i Östersund icke synes motivera en dylik förstärkning, har jag funnit mig icke böra framlägga förslag härom.

Enligt vad i det föregående förordats skulle under nästa budgetår provisoriskt dyrortstillägg åt befattningshavare med nyreglerad avlöning utgå dels å de orter, varest dylikt tillägg för närvarande utgår, dels också å vissa ytterligare orter. Vid bifall till vad sålunda föreslagits torde på samma orter till vissa befattningshavare med oreglerad avlöning — i enlighet med förslag, som jag senare i dag torde få framlägga — dyrortstillägg böra utgå i form av förhöjning av dels tillfällig löneförbätt-

ring, dels ock provisorisk avlösningsförbättring. Även sistnämnda båda förmåner torde för Stockholmsorten böra utgå med vissa förhöjda belopp. I det föregående har jag vidare tillstyrkt förstärkning av hyresbidragen till vissa beställningshavare med Stockholm som förläggningssort.

De approximativt beräknade kostnaderna för samtliga sålunda föreslagna förhöjningar i nuvarande avlösningsförmåner framgå av följande sammanställning:

Kostnadsberäkning.

	Nuvarande förmåner å orter, där tillägg för närvarande utgår			Motsvarande förmåner å nytillkommande orter			Nytt tillägg för befattningshavare inom Stockholmsområdet		
	Affärsverken	Övriga verk	Summa	Affärsverken	Övriga verk	Summa	Affärsverken	Övriga verk	Summa
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Provisoriskt dyrortstillägg	980,000	910,000	1,890,000	115,000	45,000	160,000	830,000	680,000	1,510,000
Dyrortstillägg i form av förhöjning av tillfällig löneförbättring	—	1,000	1,000	—	790	790	—	240	240
Dyrortstillägg i form av förhöjning av provisorisk avlösningsförbättring	—	62,000	62,000	—	11,000	11,000	—	36,000	36,000
Förstärkning av hyresbidragen till vissa beställningshavare...	—	20,000	20,000	—	—	—	—	20,000	20,000
Summa	980,000	993,000	1,973,000	115,000	56,790	171,790	830,000	736,240	1,566,240

I förhållande till nuvarande kostnader för provisoriskt dyrortstillägg och övriga här avsedda förmåner skulle sålunda ett bifall till vad jag förordat medföra en total kostnadsökning av i runt tal 1,735,000 kronor. Härav hänför sig ett belopp av omkring 800,000 kronor till verk, vilkas kostnader redovisas över budgeten.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva

att provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst må under budgetåret 1935/1936 utgå i enlighet med av mig föreslagna grunder;

att Kungl. Maj:t må äga utfärda de närmare föreskrifter, vilka för sagda dyrortstilläggs åtnjutande böra lämnas; samt

att å hyresbidragen till vissa beställningshavare av manskapsgrad vid försvarsväsendet må under bud-

Kungl. Maj:ts proposition nr 236.

getåret 1935/1936 utgå tillfällig förstärkning enligt av mig förut angivna grunder;

dels till provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av kronor 410,000;

dels ock besluta

att det provisoriska dyrortstillägget åt befattningshavare vid de affärsdrivande verken, bank- och fondinspektionen och sparbanksinspektionen skall utgå av de medel, av vilka verkets omkostnader i övrigt bestridas; samt

att kostnaderna för förstärkning av hyresbidragen till vissa beställningshavare av manskapsgrad vid försvarsväsendet skola bestridas från vederbörande under fjärde huvudtiteln uppförda anslag till personals avlöning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Vid protokollet:
Kurt Björklund.